

Research Paper

Perspective of Local Households Toward the Social Consequences of Establishing the Behesht Abad Dam in the Origin Basin

Ladan Naderi¹, *Esmail Karamidehkordi²

1. Graduate Student, Agricultural Extension, Communication and Rural Development Department, Faculty of Agriculture, University of Zanjan, Zanjan, Iran.
2. Associate professor, Agricultural Extension, Communication and Rural Development Department, Faculty of Agriculture, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

Citation: Naderi, L., & Karamidehkordi, E., (2019). [Perspective of Local Households Toward the Social Consequences of Establishing the Behesht Abad Dam in the Origin Basin (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 9(4), 628-645, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2018.233979.1113>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2018.233979.1113>

Received: 24 May, 2017

Accepted: 18 Feb. 2018

ABSTRACT

Constructing reservoir dams for inter-basin water transfer has been considered as one of main strategies of policy makers for managing water shortage in recent decades. However, this strategy can lead to negative social, economic and environmental consequences. The purpose of this paper is to study the views of local rural and urban households regarding the social effects of constructing the Behesht Abad reservoir dam and the inter-basin water transfer project on the local communities. The research was conducted in Behesht Abad watershed, as the origin basin, located in Chaharmahal and Bakhtiari Province. It aimed at how local rural and urban communities would be affected if a dam was constructed. In this survey, a sample of 200 out of 3514 households was randomly selected, and the data were collected through structured interviews using a questionnaire. From the perspective of the local communities, the dam construction would increase the emigration of local people, leading to marginalization of emigrants in the outskirts of cities; weakening the local households' participation in their communities and increase of job vulnerability, particularly such activities as crop farming, animal husbandry and the related services. Also, land prices in the area would be adversely affected by the dam construction. This perspective was significantly affected by variables such as respondents' age, education level, and households' animal units. This shows that the respondents at higher ages, more children, and more animal units assessed the impact of the dam construction more negatively, while more educated people had more positive attitudes toward this issue.

Key words:

Dam construction, Livelihood strategy, Local community, Dam Beheshtabad, Impact

Extended Abstract

1. Introduction

Water crisis has been a crucial issue of the 21st century in many nations, which will cause concerns in both human welfare and ecosystem. Various schools of thought have come into being to manage the global water crisis. Iran has an arid and semiarid cli-

mate, and it is essential to apply strategies for climate adaptation. The Integrated Water Resources Management, as one of the most important strategies in this regard, is a process of maximizing economic benefits and social welfare, without threatening the sustainability of the environment. Reservoir dam construction and inter-basin water transfer have been done as water management strategies to reduce water crisis. They are mechanisms of using new water resources and transferring water from one watershed to another. Despite the benefits of dams, the expe-

* Corresponding Author:

Esmail Karamidehkordi, PhD

Address: Department of Agricultural Extension, Communication and Rural Development, Faculty of Agriculture, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Tel: +98 (913) 2697752

E-mail: e.karami@znu.ac.ir

rience of dam construction in recent decades shows that many dams have negative environmental, human and political consequences. Few studies have been carried out to directly investigate the impact of dam construction and inter-basin water transfer on local rural and urban communities from the viewpoint of making a living and environmental issues in Iran. However, some studies have indirectly assessed the social, economic and environmental impacts of these projects. The purpose of this paper is to examine the views of local urban and rural households on the social consequences of the *Beheshtabad* dam construction and inter-basin water transfer.

2. Methodology

This applied research utilized a survey methodology conducted in the local rural and urban communities in the *Beheshtabad* basin located in the Chaharmahal and Bakhtiari Province. These communities, who depend on the water resources of the area, would be affected directly if the *Beheshtabad* dam were constructed. According to the *Beheshtabad* dam project, 29 villages and three urban areas of the origin basin would be affected. Among these rural and urban areas, four communities, including the villages of *Beheshtabad*, Rostam Abad, Sheikh Mahmoud, and Kaj, with 1439 households and 5621 population, were more vulnerable to this project, while some households in the town of Ardal were likely to benefit from this project. A multi-stage sampling technique was utilized to select the respondents. At the first stage, these three villages and the towns of Kaj and Ardal were purposefully chosen, and then, using a disproportionate stratified sampling technique, the number of households as the sample of each community was identified. At the final stage, the sample households of each community were selected using the systematic sampling technique. A sample of 200 out of 3514 households in the origin basin was randomly selected based on the Krejcie and Morgan's (1970) sampling formula (with the sampling error of 6% and the variance of 0.25, which depended on the researchers' resources and time). The data were collected through structured interviews with the local family members. For this purpose, a questionnaire was developed and used by the researchers.

3. Results

The social capital of the households within their local communities was investigated in terms of relationships, trust and local participation. The respondents assessed their relationship with the other members of their communities at a high rate and their relationship with their local councils (village / city) and neighboring communities

at a moderate rate. They also evaluated their trust in each other at a high level. However, their public participation in decision making and planning within their local communities was low, while there was some local collaboration among people. From the respondents' perspective social abnormalities and disorders were not common in their communities. The perceived social consequences of the *Beheshtabad* dam were assessed in four main categories: 1) escalating migration and urbanization, 2) social issues related to cultural and ethnic problems, 3) social issues related to job opportunities, and 4) vulnerability of jobs in local communities. These views were significantly correlated with the respondents' age, education, number of children, area of living, marriage, and having agricultural jobs and animal units.

4. Discussion

From the local households' points of view, constructing a dam would lead to the escalation of migration, urbanization, marginalization, and change of living styles from rural to urban. They, however, believed that migration may provide an opportunity to enhance children education and improve access to communication media. They also held that the dam would cause ethnic and cultural crises due to the destruction of archaeological and historical sites, mosques, other religious places, and graveyards, weakening of traditional and indigenous cultures, disidentification of communities, and disintegration of relations between people and their ancestors. Moreover, due to their low abilities and skills, the households cannot be employed in occupations other than their existing jobs (particularly agriculture). Local people perceive that this dam would weaken their livelihood strategies and decline their job opportunities in agriculture and local production. The respondents with a higher age, more livestock, more children as well as less education had more negative attitudes than the others.

5. Conclusion

The local communities living in the origin basin of *Beheshtabad* watershed consider the construction of a dam in that area as a social threat to their society, particularly increasing their social vulnerability. These communities believe that not only will they lose many of their physical assets and infrastructures but also this will lead to homelessness, migration, ethnic conflicts, social disintegration, and the destruction of cultural assets and other social infrastructures. Although some job opportunities to work on the dam may be created for some people, most rural and nomadic households will remain dependent on agriculture, and local resources of the origin basin will be lost.

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

دیدگاه خانوارهای محلی پیرامون پیامدهای اجتماعی احداث سد بهشت‌آباد در حوزه مبدأ

لادن نادری^۱، اسماعیل کرمی دهکردی^۲

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

۲- دانشیار، گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۰۴ خرداد ۱۳۹۶

تاریخ پذیرش: ۲۹ بهمن ۱۳۹۶

احداث سد ها به منظور ذخیره سازی و انتقال آب بین حوزه های یکی از راهکارهای سیاست گذاران به منظور مدیریت چالش کمبود آب در دهه های اخیر است، اما این راهبرد می تواند منجر به پیامدهای منفی اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی گردد. هدف این مقاله بررسی دیدگاه خانوارهای روستایی و شهری محلی در مورد پیامدهای اجتماعی حاصل از احداث سد بهشت آباد و انتقال آب بین حوزه های است. این پژوهش در حوزه آبخیز بهشت آباد واقع در استان چهارمحال و بختیاری انجام شد و جوامع محلی که به طور مستقیم تحت تأثیر سد قرار می گیرند مورد مطالعه قرار گرفت. در این مطالعه پیمایشی، با استفاده از روش نمونه گیری چند مرحله ای ۲۰۰ خانوار از ۳۵۱۴ خانوار منطقه انتخاب شدند و داده ها با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه ساختاریافته گردآوری گردیدند. از دید جوامع محلی احداث سد موجب افزایش مهاجرت که منجر به حاشیه نشینی در اطراف شهرها شده، تضعیف مشارکت بین خانوارهای محلی و افزایش آسیب پذیری معیشت ها، به ویژه در فعالیت هایی همچون زراعت، باغداری، دامپروری و خدمات مرتبط و افزایش قیمت زمین در مناطق تحت تأثیر احداث سد خواهد شد، هر چند به اعتقاد برخی از افراد، احداث سد سبب ایجاد مشاغل گوناگونی خواهد شد. این دیدگاه ها به طور معنی داری تحت تأثیر سن پاسخگو، میزان تحصیلات، تعداد فرزندان و تعداد دام خانوارها بود. این نشان می دهد که پاسخگویان که دارای سن بالاتر، تعداد دام سبک بیشتر و تعداد فرزند بیشتری بودند تأثیر احداث سد را منفی تر و افرادی که دارای سطح تحصیلات بالاتری بودند دید مثبت تری نسبت به احداث سد داشتند.

کلیدواژه ها:

احداث سد، استراتژی های معیشت، جوامع محلی، سد بهشت آباد، پیامدها

مقدمه

مسائل فوق کشورهای دنیا و ایران را بر آن داشته که در جستجوی راهکارهای جدید برای تأمین آب لازم باشند. در همین زمینه، احداث سد به عنوان یکی از این راهکارها مطرح شده است و در دهه های گذشته کشورهای زیادی به منظور مهار آب و تأمین آب کافی برای مصارف مختلف این رویکرد را برگزیده اند. به دلیل گسترش جمعیت و افزایش فعالیت های اقتصادی، از دهه ۱۹۵۰ میلادی از سدها برای تأمین آب و انرژی استفاده کرده اند و حداقل ۴۵۰۰۰ سد بزرگ در کشورها و مناطق مختلف احداث شده است. در دهه اخیر، بیشترین سرمایه گذاری ها در احداث سدهای بزرگ، در جنوب شرقی آسیا صورت گرفته است (Open Development Cambodia, 2014 & International Rivers, 2013) عملکرد سدسازی در ایران، قبل از جمهوری اسلامی طی یک دوره ۳۱ ساله در ۱۲ استان ۱۹ سد و بعد از انقلاب طی یک دوره ۲۶ ساله در ۲۹ استان ۱۵۲ سد صورت گرفته است که

امروزه بحران آب زندگی میلیون ها نفر از افراد، در کشورهای در حال توسعه را به شدت با خطر مواجه ساخته است. طبق گزارشی از فائو، ۸۰ درصد جمعیت جهان تنها به ۲۰ درصد از ذخایر آب سالم و بهداشتی دسترسی دارند که در صورت عدم برنامه ریزی مناسب، بحران آب در آینده های نه چندان دور چالش هایی را به بار خواهد آورد (FAO, 2015). علاوه بر این، میزان توزیع آب در دنیا متناسب با جمعیت و تقاضای رو به افزایش آن ها برای آب نبوده است. بسیاری از کشورهای دارای جمعیت رو به افزایش، با کمبود جدی آب مواجه هستند. تأمین آب از سالی به سال دیگر با توجه به تغییرات اقلیمی و الگوهای بارش کاملاً متفاوت است (Boyd, 2015). ایران نیز از جمله کشورهایی است که در منطقه خشک و نیمه خشک جهان واقع شده است و با بحران آب مواجه بوده و در آینده این بحران تشدید خواهد شد.

* نویسنده مسئول:

دکتر اسماعیل کرمی دهکردی

نشانی: گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

تلفن: ۲۶۹۷۷۵۲ (۹۱۳) +۹۸

پست الکترونیکی: e.karami@znu.ac.ir

بررسی آن‌ها برای پیشبرد بهتر اهداف و پایداری هر چه بیشتر طرح‌ها و برنامه‌ها لازم و ضروری است. در این زمینه به برخی مطالعات صورت گرفته اشاره می‌گردد. **یعقوبی فرانی و همکاران (۲۰۱۴)** با بررسی تأثیرات اجتماعی، اکولوژیکی احداث سد فدافی بر توسعه کشاورزی منطقه به این نتایج دست یافتند که احداث سد فدافی بر جمعیت، مهاجرت، درآمد و هزینه، کشاورزی، صنعت و معدن خدمات، حمل‌ونقل، کاربری اراضی، طرح توسعه، پذیرش اجتماعی تأثیر مثبتی داشت. **طاهری صفار و همکاران (۲۰۱۵)**، طی بررسی‌های خود در خصوص ارزیابی اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی احداث سد بار نیشابور نشان داد، سد بار اثرات منفی و مثبتی بر ابعاد مختلف از جمله ابعاد اجتماعی دارد که حذف کامل تأثیرات منفی پروژه امکان‌پذیر نیست، اما می‌توان از شدت این تأثیرات کاهش داد. این پروژه از نظر ابعاد اجتماعی اثرات مثبت بر جوامع محلی از جمله: وضعیت مشاغل، سطح درآمد، روند مهاجرت، رفاه روستاییان، توسعه کارخانه مجتمع فولاد خراسان داشت که این تأثیرات مثبت، اثرات نامطلوب و منفی آن را کمرنگ می‌نماید.

ملک حسینی و میرک زاده (۲۰۱۴)، در ارزیابی اثرات اجتماعی سد سلیمان‌شاه در شهرستان سنقر به این نتیجه دست یافتند که توسعه اقتصادی بدون در نظر گرفتن پیامدهایی اجتماعی امکان‌پذیر نیست. عدم توجه به این موضوع در احداث سد موجب بروز چالش‌هایی همچون تشدید درگیری بین مردم و دولت، آسیب‌های اجتماعی، نقض حقوق مردم، و تبعیضات اجتماعی می‌گردد.

در تحقیق **پرویزی (۲۰۱۴)**، احداث سد باعث بهبود درآمد روستاییان، افزایش سطح زیر کشت منطقه، بهبود وضعیت اشتغال، تنوع در محصولات کشاورزی، افزایش تولیدات در منطقه، بهبود وضعیت توریستی منطقه و نادیده گرفتن نقش مشارکتی مردم شده است.

سیسیلیانو^۱ و همکاران (۲۰۱۵) با مطالعه اولین سد بزرگ کامبوج تحت عنوان سد کمچای^۲، به بررسی اولویت‌های اجتماعی جوامع تحت تأثیر این پروژه پرداختند. احداث سد سبب افزایش نگرانی‌هایی در بین جوامع محلی مانند تغییرات معیشت، تغییر شیوه زندگی، جبران خسارت، میزان دسترسی به مدارس و مراکز درمانی، تغییر انسجام و یا روابط اجتماعی، کیفیت اسکان مجدد و زیرساخت‌ها خواهد شد و همچنین تفاوت‌ها یا ناهمگنی‌هایی بین اولویت‌های ملی و محلی مشخص نمود که به نوبه خود باعث یک توزیع نابرابر هزینه‌ها و فواید سد کمچای بین مناطق شهری و روستایی می‌گردد.

بررسی اثرات زیست‌محیطی و معیشتی احداث سدها توسط

1. Siciliano
2. Kamchay

نشان دهنده سرعت بالای سدسازی بعد از انقلاب بوده است (Iran Power and Water Resources Development Company: 2016). ولی نکته قابل توجهی که در مورد احداث سد وجود دارد نحوه احداث سد و پیامدهای متعدد آن از جمله پیامدهای اجتماعی سدها بر جوامع محلی تحت تأثیر است که این تأثیرات بر فرهنگ و معیشت آن‌ها تأثیر به‌سزایی دارد (Rahmatian, 2010).

در همین راستا، یکی از پروژه‌های مهم، احداث سد بهشت‌آباد واقع در استان چهارمحال و بختیاری و انتقال آب از حوزه آبخیز کارون به فلات مرکزی جهت تأمین نیازهای آبی استان‌های اصفهان، یزد، کرمان است. ابتدا این پروژه به صورت تونل پیشنهاد شد که بر اساس مصوبات سیزدهم جلسه شورای عالی آب (۱۳۹۳)، به دلایل بسیاری از جمله عوامل زیست‌محیطی و اجتماعی، اعتراض بسیاری از مردم چهارمحال و بختیاری و خوزستان انتقال آب توسط تونل حذف گردید و حجم مخزن آن کاهش یافت. در صورت احداث این سد، سالانه ۵۸۰ میلیون مترمکعب آب جهت انتقال به استان‌های مجاور انتقال خواهد یافت که مقدار ۲۵۰ میلیون مترمکعب به استان اصفهان، ۱۵۰ میلیون مترمکعب به استان یزد (انتقال ۲۴۸ میلیون مترمکعب به این استان و کاهش ۹۸ میلیون مترمکعب از آب انتقال یافته از حوزه زاینده‌رود به این استان) و ۱۸۰ میلیون مترمکعب به استان کرمان تخصیص می‌یابد (Office Macro Planning of Water and Abfa, 2016). بر اساس سخنرانی معاون رئیس‌جمهور در آبان ۱۳۹۵ در استان اصفهان، اجرای این پروژه مجدداً مورد تأکید قرار گرفت (Irna, 2016). این مصوبات و سخنرانی‌های فوق عکس‌العمل‌های مثبت از سوی ذی‌نفعان استان‌های دریافت‌کننده آب و عکس‌العمل‌های منفی از سوی ذی‌نفعان استان‌های چهارمحال و بختیاری و خوزستان را به همراه داشته است. مصاحبه‌های اولیه با کارشناسان آب منطقه‌ای و منابع طبیعی استان چهارمحال و بختیاری نشان داد که این پروژه به‌عنوان پرهزینه‌ترین پروژه سدسازی و انتقال آب ایران مطرح شده است و هم‌اکنون مناقشات زیادی بین متخصصان، سازمان‌های غیردولتی و سیاست‌گذاران مختلف در مورد اجرای این سد و اثرات آن وجود دارد. ولی هنوز بررسی قوی در مورد دیدگاه‌های مردم محلی که تحت تأثیر مستقیم سد قرار می‌گیرند صورت نگرفته است. یکی از روش‌های ارزیابی اثرات پروژه‌ها بررسی دیدگاه جوامع محلی نسبت به آثار و پیامدهای آن است که در واقع پژوهش حاضر، به دنبال تحلیل اثرات اجتماعی و اقتصادی احتمالی احداث سد بهشت‌آباد در جوامع روستایی و شهری حوزه مبدأ است.

مروری بر ادبیات موضوع

بررسی‌ها در مناطق مختلف دنیا و برخی مناطق ایران نشان داده است که احداث سد می‌تواند آثار و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را در پی داشته باشد که ارزیابی و

سد برجای می‌گذارد.

در جمع‌بندی مطالعات ذکر شده در مورد پروژه‌های احداث سد و انتقال آب می‌توان گفت که بیشتر این پروژه‌ها صرفاً به تأمین آب برای مناطق مقصد و منافع اقتصادی حاصل توجه نموده‌اند. در حالی که به پیامدهای زیست‌محیطی و اجتماعی-اقتصادی حوزه مبدأ و حوزه پایین دست توجه بسیار کمی داشته‌اند. با توجه به مباحث فوق، شناخت دیدگاه جوامع محلی مبدأ نسبت به احداث سد و انتقال آب بین حوزه‌های می‌تواند به سیاست‌گذاران این عرصه کمک نموده تا قبل از احداث سد و انتقال آب، بتوانند سیاست‌ها و برنامه‌های خود را به صورت جامع‌تر و با لحاظ کردن منافع ذی‌نفعان مختلف پیاده نمایند تا از به وجود آمدن تضاد بین آن‌ها و پیامدهای ناگوار اجتماعی اجتناب شود. لذا هدف این پژوهش ارزیابی دیدگاه خانوارهای محلی ساکن در حوزه مبدأ انتقال آب پیرامون پیامدهای اجتماعی ناشی از احداث سد بهشت‌آباد در آینده است.

روش‌شناسی تحقیق

در این پژوهش کاربردی و مبتنی بر روش‌شناسی پیمایشی است، داده‌ها از طریق مصاحبه ساختارمند، با استفاده از ابزار پرسشنامه، از خانوارهای جوامع روستایی و شهری محلی تحت تأثیر احداث سد بهشت‌آباد گردآوری گردید. جوامع محلی موارد بررسی مناطقی در زیر حوزه‌های آبخیز مرتبط با محل احداث سد بهشت‌آباد بود که در صورت احداث سد، سرمایه‌های اجتماعی، فیزیکی و طبیعی آن‌ها به طور مستقیم یا غیرمستقیم تحت تأثیر قرار می‌گرفتند.

نمونه‌گیری خانوارهای روستایی و شهری مورد مطالعه از طریق یک روش نمونه‌گیری سه مرحله‌ای انجام گردید. در مرحله اول روستاها و شهرهایی انتخاب گردیدند که در صورت احداث سد بیشترین تأثیر را می‌پذیرند. تخمین‌های صورت گرفته آن بود که طرح احداث سد ۲۹ روستا، شهر کاج، شهر دشتک و شهر اردل (۲۰۷۵ خانوار و ۸۹۹۲ نفر جمعیت) در سه زیر حوزه بهشت‌آباد، دشتک و اردل - ناغان واقع در شهرستان‌های اردل و کوهرنگ در استان چهارمحال و بختیاری را در برمی‌گیرد که از بین این مناطق، چهار منطقه شامل روستاهای بهشت‌آباد، رستم‌آباد و شیخ‌محمود و شهر کاج (دارای ۱۴۳۹ خانوار و با جمعیت ۵۶۲۱ نفر) به طور مستقیم تحت تأثیر احداث سد قرار می‌گیرند و بیشترین آسیب را از نظر سرمایه‌های فیزیکی کشاورزی و غیر کشاورزی، سرمایه‌های طبیعی و اجتماعی می‌دیدند. همچنین پیش‌بینی می‌شد برخی از اراضی کشاورزی و مرتعی اطراف شهر اردل نیز تخریب شوند. می‌بینند که در انجام این پژوهش، به طور هدفمند انتخاب شدند. علاوه بر این، با توجه به این که برخی ساکنان شهر اردل از احداث سد ممکن است منتفع گردند، این شهر نیز انتخاب گردید. در مرحله دوم، تعداد نمونه هر روستا با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای

یک و همکاران (۲۰۱۲) نشان داد که تحلیل کامل هزینه-منفعت که در بیشتر موارد در آغاز اجرای پروژه انجام می‌شود می‌تواند سبب حفاظت از محیط‌زیست و بهبود معیشت محلی شود. تجزیه و تحلیل هزینه-منفعت باید به صورت دقیق نشان‌دهنده هزینه پروژه‌های سدسازی در طول اجرای احداث سد و بعد از آن باشد. همچنین مسائل فضایی و زمانی چندگانه را در مورد جوامع محلی تحت تأثیر در نظر داشته باشند. نیاز به تجزیه و تحلیل هزینه-منفعت، در بررسی رابطه بین توسعه پایدار و از دست رفتن معیشت از طریق تخریب محیط‌زیست و افزایش مهاجرت افراد ضروری است.

تیلت^۳ و همکاران (۲۰۰۹) در بررسی اثرات اجتماعی پروژه‌های احداث سدهای بزرگ در کشور آفریقای جنوبی و سد من وان^۴ واقع در رودخانه مکنونگ در جنوب غربی چین به ارزیابی تأثیرات اجتماعی پروژه‌های سدهای بزرگ در دوره‌های زمانی در مقیاس‌های مختلف جغرافیایی پرداختند. در مقیاسی گسترده، اثرات اجتماعی مشترک در پروژه‌های احداث سدها عبارت بودند از: مهاجرت و اسکان مجدد مردم در مناطق نزدیک به سد، تغییر در اقتصاد و اشتغال روستاییان، اثرات زیرساختی و مسکن، جنبه‌های فرهنگی زندگی مردم محلی و تأثیر بر سلامت و بهداشت جامعه.

کمپل^۵ (۲۰۱۳) طی مطالعات صورت گرفته در مورد بررسی اثرات اجتماعی و زیست‌محیطی سد گورجیس^۶ در چین معتقد بود که احداث سد سبب افزایش آسیب‌پذیری مناطق تحت تأثیر سد و افزایش فرسایش و تخریب اراضی کشاورزی جوامع محلی منطقه خواهد شد. براون^۷ و همکاران (۲۰۰۹) در ارزیابی اثرات احداث سدها با استفاده از تخمین هزینه‌ها و مزایای نسبی اثرات و پیامدهای مختلف از جمله پیامدهای اجتماعی به این نتیجه رسیدند که اگرچه سرمایه‌گذاری در سدهای برق آبی یک اولویت برای افزایش میزان انرژی و توسعه ملی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه است، اما به دلیل توزیع نابرابر هزینه و منفعت پروژه، مردمان محلی تحت تأثیر این پروژه قرار می‌گیرند. غفلت از نیازهای مردمی متأثر سبب به وجود آمدن پیامدهای اجتماعی منفی همچون تغییر سنت و فرهنگ، تغییر انسجام بین خانوارهای روستایی، مهاجرت، تغییر درآمد، افزایش تنش بین کشور ساحلی خواهد شد. مطالعه بورك و همکاران (۲۰۰۹) در مورد اثرات زیست‌محیطی سدها روی رودخانه کوتنی در غرب و شمال آمریکا حاکی از آن بود که احداث سد، علاوه بر پیامدهای زیست‌محیطی، اثرات منفی اجتماعی و اقتصادی در پایین دست

3. Tilt
4. Manwan Dam
5. Campbell
6. Gorges
7. Brown, Philip H

۳۰ بهره‌بردار و تحلیل آزمون کرونباخ آلفا برای داده‌های ترتیبی چند قسمتی تأیید گردید که مقادیر آن برای همه شاخص‌ها بالاتر از ۰/۷۰ به دست آمد که نتیجه قابل قبولی برای محاسبات آماری است. داده‌های پرسشنامه‌ها با استفاده از تحلیل‌های توصیفی و استنباطی و با کمک نرم‌افزار SPSS₂₀ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

معرفی محدوده مورد مطالعه

محدوده احداث سد بهشت‌آباد شامل ۲۹ روستا (شامل ۲۶۸۷ خانوار و ۱۰۳۸۱ نفر جمعیت)، شهر کاج (۹۸۲ خانوار و ۴۰۲۷ نفر جمعیت)، شهر دشتک (۱۰۹۲ خانوار و ۴۳۴۸ نفر جمعیت) و شهر اردل (۲۰۷۵ خانوار و ۸۹۹۲ نفر جمعیت) در سه زیر حوزه از حوزه آبخیز بزرگ کارون (زیر حوزه‌های بهشت‌آباد، دشتک و اردل - ناغان) واقع در شهرستان‌های اردل و کوهرنگ در استان چهارمحال و بختیاری تحت تأثیر قرار می‌گیرد (تصویر شماره ۱).

غیر منتسب مشخص شدند. با توجه به این که فرض بر آن بود که تأثیر احداث سد از دید جوامع محلی مختلف متفاوت ارزیابی می‌شود، برای مقایسه بین این جوامع محلی لازم بود که حداقل تعداد گروه‌های مقایسه لحاظ شود. لذا تعداد نمونه هر جامعه محلی به طور غیرمنتسب تعیین گردید. در نهایت با کمک روش نمونه‌گیری سیستماتیک، خانوارهای نمونه در هر روستا انتخاب شدند. حجم نمونه با کمک فرمول نمونه‌گیری کرجیسی و مورگان (۵) با خطای ۶ درصد و با واریانس ۰/۲۵ و بر اساس امکانات، منابع و زمان ۲۰۰ خانوار تعیین گردید. جامعه و تعداد نمونه‌های انتخاب شده از هر یک از جوامع در جدول شماره ۱ آورده شده است.

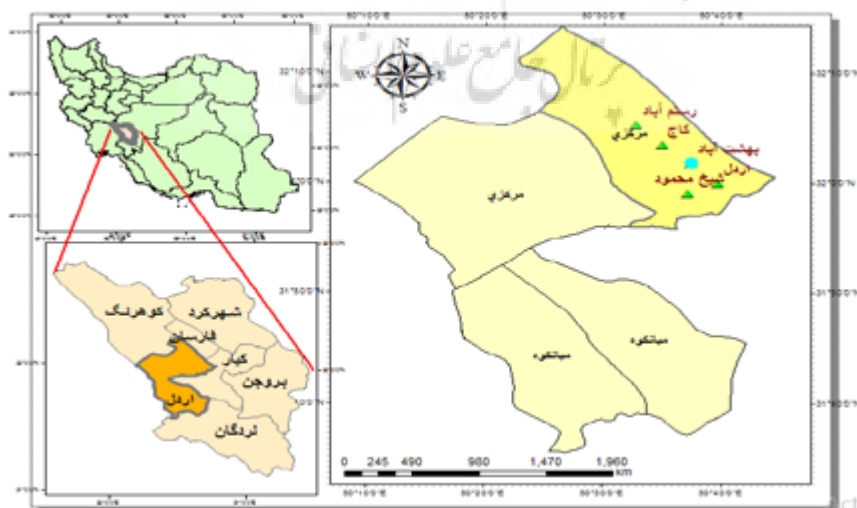
داده‌ها با استفاده از پرسشنامه گردآوری گردیدند. پرسشنامه توسط پژوهشگران ساخته شد و روایی محتوایی آن از راه پانل متخصصین دانشگاه و کارشناسان منابع طبیعی مورد تأیید قرار گرفت. پایایی سازه‌های مهم پرسشنامه از راه مطالعه اولیه با حدود

جدول ۱. جامعه و نمونه جوامع محلی با آسیب‌پذیری بسیار بالا.

نمونه	جمعیت	تعداد خانوار	روستاها و شهر بسیار آسیب‌پذیر
۶۶	۴۰۲۷	۹۸۲	شهر کاج
۲۰	۲۹۸	۷۹	شیخ محمود
۳۰	۲۳۰	۵۹	بهشت‌آباد
۳۴	۱۰۶۶	۳۱۹	رستم‌آباد
	۵۶۲۱	۱۳۳۹	جمع
۳۰	۸۹۹۲	۲۰۷۵	شهر اردل (کمتر آسیب‌پذیر)
۲۰۰	۱۴۶۱۳	۳۵۱۴	جمع کل

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۱. موقعیت جغرافیای منطقه مورد مطالعه. منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

یافته‌ها

ویژگی‌های پاسخگویان

میانگین سنی پاسخگویان ۴۲/۳ سال و متوسط بعد خانوار ۵/۶ نفر محاسبه گردید. از نظر سطح تحصیلات نیز ۱۳ درصد بی‌سواد بوده، ۱۷ درصد از آنان را افراد دارای تحصیلات خواندن و نوشتن تشکیل می‌دادند و ۴۳/۵ درصد آن‌ها نیز دارای تحصیلات دیپلم و بالاتر از دیپلم بودند. شغل اصلی بیش از ۵۱ درصد سرپرستان خانوارها و ۴۲ درصد پاسخگویان در فعالیتهای کشاورزی اظهار شد همچنین شغل اصلی ۴۱ درصد پاسخگویان و ۴۴ درصد سرپرستان خانوار در زمینه‌های خدماتی (کارگری، معلمی، صنعت و کارمندی) عنوان شده است (جدول شماره ۲).

سرمایه اجتماعی خانوارهای محلی و ناهنجاری‌های اجتماعی موجود درون جوامع

سرمایه‌های اجتماعی خانوارها درون جوامع محلی بر اساس روابط، اعتمادها و مشارکتهای محلی (جدول شماره ۳) نشان داد که پاسخگویان مورد بررسی میزان روابط خود با افراد دیگر روستا را در حد زیاد و میزان روابط خود با شورای محل (روستا/شهر) و جوامع هم‌جوار را در حد متوسط ارزیابی نمودند. همچنین، پاسخگویان میزان اعتماد خود را در همه زمینه‌ها اعم از اعتماد به یکدیگر، به شورای محل، شورای حل اختلاف و اعتماد به مردم جوامع هم‌جوار را در سطح بالا عنوان کردند. علاوه بر این، از دیدگاه آن‌ها، حضور مردم در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی‌های درون جوامع محلی کم بود، در حالی که بین مردم محلی تا حدی مشارکت و همکاری وجود داشت.

به‌طور کلی ارزیابی دیدگاه افراد محلی نسبت به ناهنجاری‌های موجود نشان داد که مسائلی همچون ناامنی اجتماعی (دزدی، خریدوفروش مواد مخدر)، اعتیاد در خانوارها، درگیری و فساد اخلاقی در جوامع، اختلافات قومی و قبیله‌ای در بین خانوارها و همچنین در بین روستاها و شهرهای هم‌جوار در حد کم گزارش شدند (جدول شماره ۴).

پیامدهای اجتماعی احداث سد بهشت‌آباد از نگاه جوامع محلی

همان‌گونه که اشاره شد پیامدهای اجتماعی احداث سد از لحاظ چهار شاخص: (۱) تشدید مهاجرت و شهرنشینی، (۲) موضوعات فرهنگی و قومیتی، (۳) فرصت‌های شغلی، و (۴) آسیب‌پذیری معیشت جوامع محلی خانوارها ارزیابی گردید. بررسی دیدگاه افراد محلی نسبت پیامدهای اجتماعی احداث سد از لحاظ تشدید مهاجرت و شهرنشینی نشان داد (جدول شماره ۳) که بر اساس میانگین امتیازات نظر پاسخگویان، احداث سد موجب تسریع مهاجرت (۶۷ درصد افزایش)، حاشیه‌نشینی در اطراف شهرها (۵۸/۵ درصد افزایش)، تغییر شیوه زندگی روستایی به شهری (۷۵ درصد افزایش) و تضعیف مدیریت مشارکتی منابع محلی توسط مردم محلی (۴۱ درصد تضعیف) خواهد شد. از سوی دیگر، پاسخگویان بیان داشتند که احداث سد موجب افزایش سطح تحصیلات کودکان و جوانان شده (۶۸ درصد افزایش) و بهبود دسترسی به رسانه‌های ارتباطی (۷۲/۵ درصد افزایش) را به‌واسطه مهاجرت به همراه خواهد داشت. برای ساخت شاخص ترکیبی پیامدهای اجتماعی یا آسیب‌پذیری اجتماعی جوامع محلی از لحاظ مهاجرت و شهرنشینی خانوارها، مقادیر هر یک از متغیرهای تشکیل دهنده این شاخص با یکدیگر جمع شدند.

جدول ۲. توزیع فراوانی مشاغل پاسخگویان / سرپرست خانوار (n=۲۰۰).

نوع شغل	پاسخگویان		سرپرست خانوار	
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
کشاورزی	۵۱	۲۵/۵	۶۵	۳۲/۵
	۱۲	۶	۱۲	۶
	۱۹	۹/۵	۲۳	۱۱/۵
	۲	۱	۲	۱
خدماتی	۷۰	۳۵	۷۵	۳۷/۵
	۹	۴/۵	۹	۴/۵
	۱	۰/۵	۱	۰/۵
	۲	۱	۳	۱/۵
سایر مشاغل	۲	۱	۳	۱/۵
	۱۷	۸/۵	۱	۰/۵
	۱۰	۵	۳	۱/۵
	۵	۲/۵	۳	۱/۵

جدول ۳. وضعیت اعتماد، روابط و همکاری‌های موجود بین مردم محلی (n=۲۰۰).

روابط	سرمایه‌های اجتماعی خانوار	هیچ	کم	تا حدی	زیاد	میانگین	انحراف معیار
	میزان ارتباط شما با مردم داخل روستا	۱	۱۴/۵	۳۷	۴۷/۵	۲	۲/۳
	میزان روابط شما با شورای روستا، حل اختلاف و ریش‌سفیدان	۱۰/۵	۲۸/۵	۳۴/۵	۲۶/۵	۲	۱/۷
اعتمادها	میزان روابط اعضای خانوار شما با مردم روستاها و شهرهای هم‌جوار	۴	۲۶/۵	۴۰/۵	۲۹	۲	۱/۹
	میزان اعتماد اعضای خانوار شما به دیگر مردم روستا	۱/۵	۳۰	۴۶/۵	۲۲	۲	۱/۸
	میزان اعتماد اعضای خانوار شما به شورای روستا، حل اختلاف و ریش‌سفیدان	۴	۲۷/۵	۵۰	۱۷/۵	۲	۱/۸
	میزان اعتماد خانوار شما به مردم روستاها و شهرهای هم‌جوار	۷	۳۹/۵	۳۲/۵	۱۱	۲	۱/۵
مشارکت	حضور مردم در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی پروژه‌های داخل جامعه	۲۷	۴۴	۲۰/۵	۸/۵	۱	۱/۱
	مشارکت و همکاری‌ها بین مردم	۲/۵	۲۴/۵	۴۳	۲۹	۲	۱/۹

* امتیازبندی طیف: ۰=هیچ ۱=کم ۲=تا حدی ۳=زیاد

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۴. وضعیت ناهنجاری اجتماعی موجود جوامع محلی (n=۲۰۰).

ناهنجاری‌های موجود	هیچ	کم	تا حدی	زیاد	میانگین	میانگین	انحراف معیار
نامنی اجتماعی: دزدی و خریدوفروش مواد	۱۱	۵۱/۵	۲۷/۵	۱۰	۱/۳۶	۱	۱
ناهنجاری اجتماعی: اعتیاد در خانوار	۸/۵	۴۸/۵	۳۷	۶	۱/۴۰	۱	۱
نامنی اجتماعی: درگیری‌ها، فساد اخلاقی	۳۱/۵	۴۵/۵	۱۰/۵	۳/۵	۰/۸۶	۱	۱
اختلافات قومی- طایفه‌ای درون روستا	۲۰/۵	۴۲/۵	۲۹/۵	۶/۵	۱/۲۲	۱	۱
اختلافات قومی- طایفه‌ای بین روستا و روستاهای و شهرهای هم‌جوار	۱۸	۴۲/۵	۳۱	۶/۵	۱/۲۶	۱	۱

* امتیازبندی طیف: ۰=هیچ ۱=کم ۲=تا حدی ۳=زیاد

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مذهبی و قبرستان‌ها پراکندگی گروه‌های خویشاوندی، تشدید اختلاف فرهنگی و قومیتی مردم به واسطه تغییر محل زندگی آن‌ها، تضعیف فرهنگ‌های سنتی و بومی و بی‌هویتی مردم و گسسته شدن ارتباط بین مردم و نیاکان آن‌ها شود. پاسخگویان توانایی و مهارت خود برای جذب در شغل‌های غیر از شغل کنونی آن‌ها را در حد کم ارزیابی کردند که نشان می‌دهد در صورت جابجایی و مهاجرت از محل زندگی اصلی و از بین رفتن منابع معیشت آن‌ها، مدیریت زندگی و راهبردهای معیشت آن‌ها با مشکل جدی مواجه خواهد شد (جدول شماره ۶). برای ساخت شاخص ترکیبی، دیدگاه پاسخگویان نسبت به مسائل اجتماعی، فرهنگی و قومیتی، مقادیر هریک از متغیرهای تشکیل‌دهنده این شاخص با یکدیگر جمع شدند. به‌طور کلی خانوارهای محلی پیامدهای اجتماعی احداث سد را از لحاظ توانایی‌های جایگزین شغل و مسائل فرهنگی و قومیتی تا حدی منفی تلقی می‌کنند (جدول شماره ۷).

به‌طور کلی، احداث سد پیامدهای منفی اجتماعی در این زمینه خواهد داشت. شایان ذکر است که برخی از گویه‌ها به صورت مثبت موافقت را نشان می‌داد و برخی به صورت منفی. جهت ساخت ساز یا متغیر ترکیبی، حاصل از جمع این ۶ گویه، امتیازبندی سه گویه به صورت معکوس صورت گرفت. به‌عنوان مثال، در ساخت متغیر ترکیبی، متغیر تأثیر احداث سد بر «افزایش مهاجرت مردم از مناطق روستایی و شهر کاج به شهرهای دیگر»، به‌عنوان یکی از اثرات احداث سد، امتیازبندی معکوس گرفت. بدین ترتیب میانگین منفی امتیازها در شاخص ترکیبی نشان دهنده تأثیر منفی احداث سد است (جدول شماره ۵).

نتایج بررسی دیدگاه پاسخگویان نسبت به پیامدهای اجتماعی احداث سد از لحاظ مسائل فرهنگی و قومیتی (فرهنگ‌ها و سنت‌های بومی، اختلافات قومیتی، پراکندگی گروه‌های خویشاوندی، تخریب آثار باستانی، مسائل معنوی و مسائل رفاهی) جوامع محلی نشان داد که از نظر پاسخگویان، احداث سد تا حدی می‌تواند سبب تخریب آثار باستانی، تاریخی، مساجد، تکایا، امکان

جدول ۵. دیدگاه پاسخگویان نسبت به پیامدهای اجتماعی احداث سد از لحاظ تشدید مهاجرت و شهرنشینی (n=۲۰۰).

تأثیر احداث سد بر	کاهش	بدون تغییر	افزایش	میانگین	میانه	انحراف معیار
*مهاجرت مردم از مناطق روستایی و شهر کاج به شهرهای دیگر و شهرنشینی	۱۷/۵	۱۴/۵	۶۷	۰/۵	۱	۰/۷
*حاشیه‌نشینی مردم روستا در اطراف شهرها یا محله‌های پایین شهر	۲۵	۱۶/۵	۵۸/۵	۰/۳	۱	۰/۸
*تغییر شیوه زندگی مردم به سمت مصرف‌گرایی و زندگی با هزینه بیشتر	۱۱	۱۴	۷۵	۰/۷	۱	۰/۶
افزایش دسترسی به رسانه‌های ارتباطی در اثر خروج از روستا و مهاجرت به شهر	۱۵/۵	۱۲	۷۲/۵	۰/۶	۱	۰/۶
افزایش سواد مردم به‌ویژه کودکان، جوانان در شهرک‌ها یا شهرها	۱۵/۵	۱۶/۵	۶۸	۰/۶	۱	۰/۶
اعمال مدیریت مشارکتی مردم محلی	۴۱	۳۰/۵	۲۸/۵	-۰/۵	۰	۰/۶
شاخص ترکیبی**	۶۰/۵	۱۱	۲۸/۵	-۰/۱۰	-۰/۲	۰/۳۴

* امتیازبندی طیف: ۱- کاهش یا تأثیر منفی = ۰ بدون تغییر = ۱ افزایش یا تأثیر مثبت

**در ساخت شاخص ترکیبی، گویه‌های مذکور با امتیازبندی معکوس محاسبه شدند: +۱=کاهش =۰ بدون تغییر =۱-افزایش

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۶. دیدگاه پاسخگویان نسبت به پیامدهای اجتماعی احداث سد از لحاظ مسائل فرهنگی و قومیتی (n=۲۰۰).

تأثیر احداث سد بر	هیچ کم	تا حدی زیاد	میانگین	میانه	انحراف معیار
(۱) تا چه حد توانایی و مهارت کافی برای جذب در شغل‌های غیر از شغل کنونی را دارید؟	۲۷	۳۵	۲۵/۵	۱۲/۵	۱/۲
(۲) تا چه حد مردم روستا مجبور می‌شوند که جابه‌جا شوند؟	۳۶	۱۷	۳۰	۱۷	۱/۱
(۳) تا چه حد احداث سد موجب تضعیف فرهنگ‌های سنتی و بومی و بی‌هویتی مردم می‌شود؟	۱۳	۳۷	۳۲	۱۸	۱/۵
(۴) تا چه حد اختلاف فرهنگی و قومیتی مردم با تغییر محل زندگی ناشی از احداث سد تشدید می‌یابد؟	۹/۵	۲۸	۳۲	۲۰/۵	۱/۶
(۵) تا چه حد جابه‌جایی ناشی از سد موجب پراکندگی گروه‌های خویشاوندی می‌شود؟	۸	۳۳	۳۲	۲۷	۱/۷
(۶) احداث سد تا چه حد موجب گسسته شدن ارتباط بین مردم و نیاکان خود می‌شود؟	۱۲/۵	۳۲/۵	۳۳	۲۲	۱/۶
(۷) احداث سد تا حد موجب از بین رفتن مساجد، تکایا، اماکن مذهبی و قبرستان‌های روستا/شهر می‌شود؟	۸	۳۷/۵	۳۴/۵	۳۰	۱/۸
(۸) احداث سد تا چه حد موجب از بین رفتن آثار باستانی، تاریخی، محل شما می‌شود؟	۱۰/۵	۲۰/۵	۳۴	۳۵	۱/۹
(۹) احداث سد تا چه حد موجب از بین رفتن امکانات محل شما می‌شود؟	۱۷	۲۱/۵	۲۶	۳۵	۱/۷

* امتیازبندی طیف: ۰=هیچ کم، ۱=کم، ۲=تا حدی، ۳=زیاد

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۷. شاخص دیدگاه پاسخگویان نسبت به پیامدهای منفی اجتماعی احداث سد از لحاظ مسائل فرهنگی و قومیتی.

شاخص ترکیبی	درصد	میانگین	میانه	انحراف معیار
هیچ و خیلی کم	۱۵/۵			
کم	۱۹/۵	۱/۷۰	۱/۸۰	۰/۵۵
تا حدی	۵۸			
زیاد	۷			

* امتیازبندی طیف از لحاظ پیامدهای منفی: (۱ تا ۰/۱۰) = هیچ و خیلی کم (۱/۱ - ۱/۴۹) = کم (۱/۵۰ - ۲/۴۹) = تا حدی (۲/۵۰ - ۳) = زیاد

**در ساخت شاخص ترکیبی گویه شماره ۱ در جدول ۶ با امتیازبندی معکوس انجام شد: ۳=هیچ کم، ۲=کم، ۱=تا حدی، ۰=زیاد

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

یکدیگر جمع شدند. که نشان دهنده آسیب‌پذیری راهبردهای معیشت مبتنی بر کشاورزی و فعالیت‌های بومی است، در حالی که اکثر مردم تصور می‌کردند، که امکان فرصت‌های شغلی جدید در اثر احداث سد به وجود آید.

بررسی دیدگاه پاسخگویان نسبت به پیامدهای احداث سد از لحاظ آسیب‌پذیری معیشت خانوارها نشان داد، که احداث سد سبب افزایش محدودیت چرای دام (۴۰ درصد افزایش)، از دست دادن اراضی مرغوب (۴۲ درصد افزایش)، آسیب به مشاغل همچون دامپروری و قصابی (۳۲/۵ درصد افزایش) خواهد شد همچنین ۴۷/۵ درصد افراد بیان داشته‌اند در صورت اجبار به مهاجرت، توانایی خرید زمین در شهر را ندارند و غرامتی که برای جابه‌جایی از محل سکونت فعلی به آن‌ها پرداخت می‌شود برای خرید مسکن جدید کافی نیست (مراجعه شود به جدول شماره ۹). برای ساخت شاخص ترکیبی تأثیر احداث سد بر مسائل اقتصادی خانوار محلی، مقادیر هریک از متغیرهای تشکیل دهنده این شاخص با یکدیگر جمع شدند (جدول شماره ۱۰).

همان‌گونه که در جدول شماره ۸ مشاهده می‌شود، با ارزیابی دیدگاه افراد محلی نسبت به پیامدهای احداث سد از لحاظ تغییر راهبردهای معیشت و فرصت‌های شغلی نشان داد: که بر اساس میانگین نظر پاسخگویان، احداث سد موجب کاهش فرصت‌های شغلی در بخش کشاورزی (۷۵ درصد کاهش) و کاهش تولیدات بومی در منطقه (۶۲ درصد کاهش) می‌شود. از سوی دیگر، از دید بیش از نیمی از افراد کاهش بیکاری در بین جوانان و غیرکشاورزان (۵۶ درصد افزایش) را به همراه خواهد داشت. نیمی از پاسخگویان معتقد بودند که احداث سد موجب افزایش درآمد افراد به دلیل تغییر شغل شده، هرچند نیمی دیگر کاهش درآمد را مطرح کردند. برخی افزایش جاذبه‌های گردشگری (۴۶ درصد افزایش)، و بیشتر افراد افزایش تغییر مشاغل از کشاورزی به مشاغل دیگر (۶۰ درصد افزایش) و افزایش قیمت زمین (۷۲ درصد افزایش) را مطرح نمودند. برای ساخت شاخص ترکیبی تأثیر احداث سد بر تغییر فرصت‌های شغلی و راهبردهای معیشت خانوار، مقادیر هریک از متغیرهای تشکیل دهنده این شاخص با

جدول ۸. دیدگاه پاسخگویان نسبت به پیامدهای احداث سد از لحاظ ایجاد فرصت‌های شغلی (n=۲۰۰).

تأثیر احداث سد	کاهش	بدون تغییر	افزایش	میانگین	میان	انحراف معیار
۱) فرصت‌های شغلی در بخش کشاورزی	۷۵	۱۲/۵	۱۲/۵	-۰/۶	-۱	۰/۷
۲) تولیدات بومی منطقه	۶۲	۲۱	۱۷	-۰/۴	-۱	۰/۷
۳) بیکاری در بین جوانان و غیرکشاورزان	۵۶	۷/۵	۳۶/۵	-۰/۱	-۱	۰/۹
۴) درآمد افراد به دلیل تغییر مشاغل	۳۴/۵	۵/۵	۵۰	۰	۱	۰/۹
۵) جاذبه‌های گردشگری در منطقه و اشتغال مردم در این بخش	۳۴/۵	۱۹/۵	۴۶	۰/۱	۰	۰/۸
۶) تغییر شغل از کشاورزی به شغل‌های دیگر پردرآمدتر	۲۳/۵	۱۵	۶۱/۵	۰/۴	۱	۰/۷
۷) به وجود آمدن فرصت شغلی برای مردم در ساخت سد و اشتغال اعضای خانوار	۲۶/۵	۱۳	۶۰/۵	۰/۴	۱	۰/۸
۸) قیمت زمین در منطقه	۱۴	۱۴	۷۲	۰/۶	۱	۰/۶
۹) شاخص ترکیبی	۳۸/۵	۸	۵۳/۵	۰/۰۷	۰/۱۲	۰/۳۵

* امتیازبندی طیف: ۱- کاهش=۰ بدون تغییر ۱=افزایش

**در ساخت شاخص ترکیبی گویند ۳ جدول ۸ با امتیازبندی معکوس انجام شد: ۳=هیچ ۲=کم ۱=تا حدی ۰=زیاد

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۹. پیامدهای اجتماعی-اقتصادی احداث سد از لحاظ آسیب‌پذیری معیشت جوامع محلی (n=۲۰۰).

تأثیر احداث سد بر	هیچ کم	تا حدی زیاد	میانگین*	میان	انحراف معیار
۱) توانایی خرید زمین در شهر در صورت اجبار به مهاجرت	۳۷/۵	۱۳	۲	-۰/۶	۱
۲) کفایت غرامت جابه‌جایی منزل و محل بابت خرید منزل و ایجاد شغل در مکان دیگر	۲۳/۵	۴۲	۲	-۰/۹	۱
۳) تا چه حد برای زمین‌های کشاورزی باقی مانده از لحاظ کشت یا چرای دام محدودیت به وجود می‌آید	۸/۵	۲۲	۴۰	۲	۲
۴) تا چه حد زمین‌های مرغوب شما از دست می‌رود؟	۱۳	۱۶	۲۹	۲	۲
۵) تا چه حد معیشت منی بر مردم از لحاظ پرورش دام یا فعالیت‌های وابسته به آن مانند قصابی آسیب می‌بیند؟	۷	۲۰	۳۲/۵	۲	۲

* امتیازبندی طیف: ۰=هیچ ۱=کم ۲=تا حدی ۳=زیاد

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۱۰. شاخص دیدگاه پاسخگویان از لحاظ آسیب‌پذیری معیشت جوامع محلی.

شاخص ترکیبی	درصد	میانگین	میان	انحراف معیار
هیچ و خیلی کم	۵/۵			
کم	۱۰	۲/۰۵	۲/۲۰	۰/۵۳
تا حدی	۶۳			
زیاد	۲۱/۵			

* امتیازبندی طیف: (۱ تا ۰) = هیچ و خیلی کم (۱/۱ - ۱/۴۹) = کم (۱/۵۰ - ۲/۴۹) = تا حدی (۲/۵۰ - ۳) = زیاد

** در ساخت شاخص ترکیبی گویه‌های ۱ و ۲ جدول ۹ با امتیازبندی معکوس انجام شدند: ۳ = هیچ ۲ = کم ۱ = تا حدی ۰ = زیاد

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

عوامل مؤثر بر دیدگاه خانوارهای محلی پیرامون پیامدهای اجتماعی احداث سد

به منظور مقایسه هریک از شاخص‌های مربوط به پیامدهای اجتماعی احداث سد بهشت‌آباد برحسب دیدگاه پاسخگویان هریک از جوامع تحت تأثیر احداث سد، از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه (F) استفاده شد. مقایسه آسیب‌پذیری اجتماعی جوامع محلی از لحاظ مهاجرت و شهرنشینی نشان داد که این دیدگاه در بین مناطق مورد مطالعه از لحاظ آماری (با احتمال ۹۵ درصد اطمینان) تفاوت معنی‌داری داشت (F=۴/۰۴۱). تحلیل تفاوت زوجی بین جوامع محلی با استفاده از آزمون LSD نیز نشان داد، پاسخگویان روستاهای بهشت‌آباد، رستم‌آباد، و شیخ‌محمود همچنین شهرکاج دیدگاه منفی‌تری نسبت به احداث سد داشتند و بین پاسخگویان روستاهای رستم‌آباد و شیخ‌محمود

با پاسخگویان شهر اردل همچنین بین پاسخگویان روستای رستم‌آباد با روستای بهشت‌آباد و شهر کاج تفاوت معنی‌داری مشاهده شد (جدول شماره ۱۱). همچنین مقایسه تأثیر احداث سد بر تغییر فرصت‌های شغلی خانوارها برحسب هریک از جوامع محلی مشخص نمود که این دیدگاه در بین مناطق مورد تفاوت معنی‌داری داشت (F=۱۹/۷۲). تحلیل تفاوت زوجی بین جوامع محلی با استفاده از آزمون LSD نیز نشان داد، که پاسخگویان روستاهای رستم‌آباد و شیخ‌محمود، بین پاسخگویان روستاهای بهشت‌آباد، رستم‌آباد و شیخ‌محمود با اردل، بین پاسخگویان شهر کاج با شهر اردل و همچنین بین روستای رستم‌آباد با شهر کاج تفاوت معنی‌داری وجود داشت که در بین جوامع مذکور از نظر تغییر فرصت‌های شغلی شهر اردل از نظر پاسخگویان کمتر تحت تأثیر احداث سد قرار خواهد گرفت (جدول شماره ۱۲).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رساله جامع علوم انسانی

جدول ۱۱. مقایسه تأثیر احداث سد از لحاظ تشدید مهاجرت و شهرنشینی خانوار با استفاده از آزمون F.

جامعه	تعداد	میانگین (۱)	انحراف معیار	آزمون F	معنی‌داری	اختلاف بین میانگین گروه‌ها (LSD)				
						۵	۴	۳	۲	
۱. بهشت‌آباد	۳۱	-۰/۰۷	۰/۴۱			-۰/۰۱	-۰/۱۵	۰/۰۸	۰/۲۱*	
۲. رستم‌آباد	۴۴	-۰/۲۹	۰/۳۴			-۰/۲۳*	-۰/۳۷*	-۰/۱۲	-	
۳. شیخ‌محمود	۳۳	-۰/۱۵	۰/۴۰	۴/۰۴۱	۰/۰۰۴	-۰/۰۹	-۰/۲۴*	-	-	
۴. اردل	۳۰	۰/۰۸	۰/۳۹			۰/۱۴	-	-	-	
۵. کاج	۶۲	-۰/۰۵	۰/۵۰			-	-	-	-	
جمع	۲۰۰	-۰/۱۰	۰/۴۳							

(۱) امتیازبندی طیف: ۱- = تأثیر منفی ۰ = بدون تغییر ۱ = تأثیر مثبت

* معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۱۲. مقایسه پیامدهای احداث سد از لحاظ ایجاد فرصت‌های شغلی خانوار با استفاده از آزمون F.

جامعه	تعداد	میانگین (۱)	انحراف معیار	آزمون F	معنی‌داری	اختلاف بین میانگین گروه‌ها (LSD)			
						۵	۴	۳	۲
۱. بهشت‌آباد	۳۱	۰/۰۴	۰/۴۲			۰/۳۹	۰/۷۵*	۰/۰۰۲	۰/۵۱*
۲. رستم‌آباد	۴۴	-۰/۱۵	۰/۴۲			-۰/۴۷*	۰/۲۴*	-۰/۵۱*	-
۳. شیخ محمود	۳۳	-۰/۰۱	۰/۴۱	۱۹/۷۲	۰/۰۰۰	۰/۰۳۶	۰/۷۵*	-	-
۴. اردل	۳۰	۰/۵۰	۰/۳۶			-۰/۷۱*	-	-	-
۵. کاج	۶۲	۰/۰۹	۰/۴۳			-	-	-	-
جمع	۲۰۰	۰/۰۷	۰/۴۵						

(۱) امتیازبندی طیف: ۱- کاهش = ۰ بدون تغییر = ۱ افزایش

* معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

نیز نشان داد، که تفاوت معنی‌داری بین دیدگاه پاسخگویان شهر اردل با روستاهای بهشت‌آباد، رستم‌آباد، شیخ محمود و شهر کاج وجود دارد که نتایج نشان دهنده آسیب‌پذیری کمتر شهر اردل از نظر معیشت نسبت به سایر مناطق مورد مطالعه است (جدول شماره ۱۴).

تحلیل تفاوت دیدگاه پاسخگویان پیرامون پیامدهای اجتماعی احداث سد برحسب شاغل بودن خانوار در شغل کشاورزی و غیرکشاورزی (به‌عنوان شغل اصلی) با استفاده از آزمون t نشان داد که افراد دارای شغل اصلی کشاورزی پیامدهای منفی اجتماعی این سد را از لحاظ تشدید مهاجرت و شهرنشینی ($t=2/149$)، مسائل فرهنگی و قومیتی ($t=-3/22$)، ایجاد فرصت شغلی ($t=2/92$) از لحاظ آماری به طور معنی‌داری در مقایسه با غیرشاغلان بخش کشاورزی منفی‌تر ارزیابی نمودند. همچنین افراد متأهل نسبت به غیر متأهلان، پیامدهای اجتماعی این سد را از لحاظ تشدید مهاجرت و شهرنشینی ($t=1/005$)، مسائل فرهنگی و قومیتی ($t=-2/22$)، ایجاد فرصت شغلی ($t=3/44$) و مسائل آسیب‌پذیری معیشت ($t=-2/50$) آن را به طور معنی‌داری منفی‌تر بررسی نمودند (جدول شماره ۱۵).

همچنین مقایسه پیامدهای اجتماعی احداث سد از لحاظ مسائل فرهنگی و قومیتی خانوار برحسب دیدگاه پاسخگویان هر یک از جوامع محلی، با استفاده از آزمون F نشان داد که این دیدگاه در بین مناطق مورد مطالعه تفاوت معنی‌داری داشت ($F=19/72$). تحلیل تفاوت زوجی بین جوامع محلی با استفاده از آزمون LSD نیز نشان داد، بین پاسخگویان روستای بهشت‌آباد با روستای رستم‌آباد و شهر اردل، بین پاسخگویان روستای رستم‌آباد با شیخ محمود، شهر کاج و شهر اردل و بین پاسخگویان شهرهای کاج و اردل، بین پاسخگویان روستای شیخ محمود با اردل و همچنین بین پاسخگویان شهر کاج با شهر اردل تفاوت معنی‌داری وجود داشت. به‌طور کلی روستاهای بهشت‌آباد و شیخ محمود و شهر کاج که در اثر احداث سد باید جابجا شوند و مجبور به مهاجرت خواهند بود، نسبت به روستای رستم‌آباد و شهر اردل پیامدهای اجتماعی احداث سد را از لحاظ مسائل فرهنگی و قومیتی خانوارها منفی‌تر می‌دانستند (جدول شماره ۱۳). همچنین مقایسه تأثیر احداث سد بر آسیب‌پذیری معیشت جوامع محلی با استفاده از آزمون F نشان داد که این دیدگاه در بین مناطق مورد مطالعه تفاوت معنی‌داری وجود داشت ($F=4/77$). تحلیل تفاوت زوجی بین جوامع محلی با استفاده از آزمون LSD

جدول ۱۳. مقایسه پیامدهای اجتماعی احداث سد از لحاظ مسائل فرهنگی و قومیتی با استفاده از آزمون F.

جامعه	تعداد	میانگین (۱)	انحراف معیار	آزمون F	معنی‌داری	اختلاف بین میانگین گروه‌ها (LSD)			
						۵	۴	۳	۲
۱. بهشت‌آباد	۳۱	۱/۹۳	۰/۵۳			-۰/۳۹	-۰/۷۵*	-۰/۰۰۲	-۰/۵۱*
۲. رستم‌آباد	۴۴	۱/۴۲	۰/۵۳			-۰/۴۷*	-۰/۲۴*	۰/۵۱*	-
۳. شیخ محمود	۳۳	۱/۹۳	۰/۳۶	۱۹/۷۲	۰/۰۰۰	-۰/۰۳	-۰/۷۵*	-	-
۴. اردل	۳۰	۱/۱۸	۰/۴۸			۰/۷۱*	-	-	-
۵. کاج	۶۲	۱/۸۹	۰/۴۲			-	-	-	-
جمع	۲۰۰	۱/۶۹	۰/۵۵						

(۱) امتیازبندی طیف: (۱ تا ۰) = هیچ و خیلی کم (۱/۴۹ - ۱/۱) کم (۲/۴۹ - ۱/۵۰) تا حدی (۳ - ۲/۵۰) زیاد

* معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

جدول ۱۴. مقایسه تأثیر احداث سد از لحاظ آسیب‌پذیری معیشت جوامع محلی با استفاده از آزمون F.

جامعه	تعداد	میانگین (۱)	انحراف معیار	اختلاف بین میانگین گروه‌ها (LSD)				
				معنی‌داری	۲	۳	۴	۵
۱. بهشت‌آباد	۳۱	۲/۲۵	۰/۶۰		۰/۲۰	۰/۱۳	۰/۵۴*	۰/۱۷
۲. رستم‌آباد	۴۴	۲/۰۵	۰/۵۰		-	۰/۰۷	۰/۳۴*	۰/۰۲
۳. شیخ محمود	۳۳	۲/۱۲	۰/۴۴	۴/۷۷	۰/۰۱	-	۰/۴۱*	۰/۰۴
۴. اردل	۳۰	۱/۷۰	۰/۶۴				-	۰/۳۷*
۵. کاج	۶۲	۲/۰۷	۰/۴۳					-
جمع	۲۰۰	۲/۰۵	۰/۵۳					

(۱) امتیازبندی طیف: (۱۰ تا ۱۰۰) = هیچ و خیلی کم (۱/۱ - ۱/۴۹) کم (۱/۵۰ - ۲/۴۹) تا حدی (۲/۵۰ - ۳) زیاد، *معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

جدول ۱۵. مقایسه نگرش پاسخگویان نسبت به احداث سد بهشت‌آباد برحسب داشتن شغل اصلی کشاورزی و تأهل.

معنی‌داری	t	انحراف معیار	میانگین	تعداد	شغل اصلی پاسخگو	وضعیت تأهل
۰/۰۳۳	۲/۱۴۹	۰/۴۰	-۰/۰۵	۱۱۶	غیر کشاورزی	غیر کشاورزی
					کشاورزی	کشاورزی
۰/۳۲۰	۱/۰۰۵	۰/۳۸	-۰/۰۴	۳۰	مجرد	مجرد
					متاهل	متاهل
۰/۰۰۱	-۳/۲۲	۰/۵۱	۱/۵۸	۱۱۶	غیر کشاورزی	غیر کشاورزی
					کشاورزی	کشاورزی
۰/۰۳۲	-۲/۲۲	۰/۶۱	۱/۴۲	۳۰	مجرد	مجرد
					متاهل	متاهل
۰/۰۰۴	۲/۹۲	۰/۴۵	۰/۱۵	۱۱۶	غیر کشاورزی	غیر کشاورزی
					کشاورزی	کشاورزی
۰/۰۰۱	۳/۴۴	۰/۴۹	۰/۳۳	۳۰	مجرد	مجرد
					متاهل	متاهل
۰/۰۵۵	-۱/۹۳۰	۰/۵۴	۱/۹۸	۱۱۶	غیر کشاورزی	غیر کشاورزی
					کشاورزی	کشاورزی
۰/۰۱۷	-۲/۵۰	۰/۷۱	۱/۷۶	۳۰	مجرد	مجرد
					متاهل	متاهل

(۱) امتیازبندی طیف: -۱ = کاهش = بدون تغییر = ۱ = افزایش

(۲) امتیازبندی طیف: (۱۰ تا ۱۰۰) = هیچ و خیلی کم (۱/۱ - ۱/۴۹) کم (۱/۵۰ - ۲/۴۹) تا حدی (۲/۵۰ - ۳) زیاد

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

ارزیابی کردند. همچنین، بین دیدگاه خانوارها در مورد تأثیر احداث سد بر مسائل اجتماعی از لحاظ آسیب‌پذیری معیشت، فرصت‌های شغلی و مسائل فرهنگی و قومیتی با متغیرهای نظیر سن پاسخگو، تعداد فرزندان، بعد خانوار رابطه منفی و معنی‌داری و با سطح تحصیلات رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت. می‌توان این‌گونه بیان کرد که افرادی با سن بالاتر و تعداد فرزند بیشتر و همچنین خانوارهای پرجمعیت‌تر تأثیر احداث سد را منفی‌تر و افراد با تحصیلات بالاتر این مسائل اجتماعی ناشی از احداث سد را کمتر منفی ارزیابی کردند (جدول شماره ۱۷).

بررسی همبستگی بین متغیرهای فردی و ناهنجاری و سرمایه‌های اجتماعی موجود پاسخگویان با دیدگاه افراد نسبت به تأثیر احداث سد بر تشدید مهاجرت و شهرنشینی (مراجعه شود به جدول شماره ۱۶) نشان داد که تأثیر احداث سد بر مهاجرت و شهرنشینی با تعداد دام سبک خانوارها رابطه منفی معنی‌داری داشت در حالی که این دیدگاه با متغیر تحصیلات پاسخگو رابطه مثبت و معناداری داشت. به‌طور کلی افرادی که دارای تعداد دام سبک بیشتری بودند تأثیر احداث سد را منفی‌تر ارزیابی کردند در صورتی که افرادی که تحصیلات بالاتری داشتند دیدگاه پیامدهای منفی مهاجرت و شهرنشینی ناشی از احداث سد را کمتر منفی

جدول ۱۶. تحلیل همبستگی عوامل مؤثر بر تأثیر احداث سد از لحاظ مهاجرت و آسیب‌پذیری معیشت.

متغیر	از لحاظ تشدید مهاجرت و شهرنشینی		از لحاظ آسیب‌پذیری معیشت جوامع محلی	
	مقدار همبستگی	سطح معنی‌داری	مقدار همبستگی	سطح معنی‌داری
سن پاسخگو	-۰/۱۲۰	۰/۰۹۲	-۰/۱۷۹*	۰/۰۱۱
سطح تحصیلات	۰/۱۴۱*	۰/۰۴۷	۰/۲۲۶**	۰/۰۰۱
بعد خانوار	-۰/۱۱۵	۰/۱۰۶	-۰/۰۳۲	۰/۶۵۲
شغلی اصلی پاسخگو	-۰/۰۱۸	۰/۸۰۶	۰/۰۱۹	۰/۷۸۸
تعداد فرزندان	-۰/۰۸۷	۰/۲۲۱	-۰/۱۸۰*	۰/۰۱۱
سن سرپرست خانوار	-۰/۰۸۵	۰/۲۳۳	۰/۰۱۶	۰/۸۱۹
مالکیت کل اراضی	-۰/۱۲۹	۰/۰۶۹	-۰/۰۵۳	۰/۴۵۹
رأس گاو	-۰/۰۷۱	۰/۳۲۱	-۰/۰۴۰	۰/۵۷۸
واحد دامی (گوسفند و بز)	-۰/۱۷۵*	۰/۰۱۳	-۰/۰۳۵	۰/۶۲۳
سرمایه‌های اجتماعی	-۰/۰۷۴	۰/۳۰۰	-۰/۱۱۶	۰/۱۰۱
ناهنجاری اجتماعی	-۰/۰۶۳	۰/۳۷۸	-۰/۰۳۳	۰/۶۴۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

جدول ۱۷. تحلیل همبستگی عوامل مؤثر بر تأثیر احداث سد از لحاظ فرصت‌های شغلی و مسائل فرهنگی، قومیتی.

متغیر	از لحاظ ایجاد فرصت‌های شغلی		از لحاظ مسائل فرهنگی و قومیتی	
سن پاسخگو	-۰/۲۱۱**	۰/۰۰۳	-۰/۱۶۶*	۰/۰۱۹
سطح تحصیلات	۰/۲۲۵**	۰/۰۰۱	۰/۲۰۰**	۰/۰۰۵
بعد خانوار	-۰/۰۹۶	۰/۱۷۸	-۰/۱۵۲*	۰/۰۳۲
شغلی اصلی پاسخگو	۰/۰۲۶	۰/۷۱۹	-۰/۰۱۴	۰/۸۳۹
تعداد فرزندان	-۰/۲۳۵**	۰/۰۰۱	-۰/۲۴۶**	۰/۰۰۰
سن سرپرست خانوار	-۰/۰۲۵	۰/۷۲۱	-۰/۰۱۵	۰/۸۳۲
مالکیت کل اراضی	-۰/۰۶۹	۰/۳۳۵	-۰/۰۱۳	۰/۸۵۷
رأس گاو	-۰/۰۶۲	۰/۳۸۳	-۰/۱۱۷	۰/۱۰۰
واحد دامی (گوسفند و بز)	-۰/۱۲۹	۰/۰۶۹	-۰/۱۱۶	۰/۱۰۲
سرمایه‌های اجتماعی	-۰/۱۱۸	۰/۰۹۷	-۰/۰۰۷	۰/۹۲۴
ناهنجاری اجتماعی	۰/۰۶۰	۰/۴۰۲	۰/۰۳۷	۰/۶۰۳

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: داده‌های حاصل از پژوهش نگارندگان، ۱۳۹۵

بحث و نتیجه‌گیری

فرهنگی و زیرساخت‌های معیشت‌شان می‌گردد. همچنین اگرچه ممکن است برخی فرصت‌های شغلی برای برخی افراد به وجود آید، بیشتر خانوارهای روستایی و عشایری منطقه که به منابع محلی و کشاورزی وابسته‌اند بسیار متضرر خواهند شد. این یافته بابا نتایج مطالعات پژوهشگران دیگر نیز مطابقت دارد. مطالعات ملک حسینی و همکاران (۲۰۱۴)، صمدی بروجنی (۲۰۱۲)، دیویس (۱۹۹۲)، تیلت و همکاران (۲۰۰۹)، براون و همکاران (۲۰۰۹)، دیوپ و همکاران (۲۰۰۹)، بک و همکاران (۲۰۱۲)، کمپل (۲۰۱۳) نیز حاکی از آن است که احداث سد تأثیرات اجتماعی منفی بر جوامع محلی دارد. از سوی دیگر طاهری صفار (۲۰۱۵)، یعقوبی فرانی و همکاران (۲۰۱۴) و حلبیان و همکاران (۲۰۱۰)، پرویزی (۲۰۱۴) معتقد بودند که احداث

احداث سد بهشت‌آباد جهت انتقال آب از یکی از سرشاخه‌های رودخانه کارون در چهارمحال و بختیاری (حوزه مبدأ) به حوزه مقصد در فلات مرکزی به‌عنوان یک سیاست کشور جهت تأمین آب شرب یا صنعت استان‌های اصفهان، یزد و کرمان در نظر گرفته شده است که می‌تواند نیاز آبی آن‌ها را در کوتاه‌مدت یا میان‌مدت تا حدی برآورده نماید. ولی این مطالعه نشان داد که جامعه مبدأ احداث این سد را از لحاظ اجتماعی نوعی تهدید تلقی می‌نمایند که موجب آسیب‌پذیری اجتماعی آن‌ها می‌گردد. جوامع محلی شهری و روستایی که در اثر احداث سد بسیاری از دارایی‌ها و زیرساخت‌هایشان را از دست می‌دهند معتقدند که احداث سد موجب بی‌خانمانی، مهاجرت، اختلافات قومی، تخریب دارایی‌های

سد علاوه بر اثرات منفی، اثرات مثبتی بر جوامع تحت تأثیر خواهد داشت که سبب ارتقا زندگی، درآمد و رفاه آن‌ها خواهد شد که دیدگاه این افراد با دیدگاه پاسخگویان جامعه شهری و محلی مورد مطالعه مطابقت ندارد. از دید جامعه محلی، مسئولان مردم را در بی‌خبری قرار داده‌اند و احداث سد منافعی برای اکثریت مردم نخواهد داشت، هرچند ممکن است اقلیتی دارای سرمایه‌ها و موقعیت‌های برتر در مناطق شهری از احداث سد منتفع گردند. افراد متأهل و افراد دارای شغل اصلی کشاورزی پیامدهای اجتماعی منفی احداث سد را بیشتر می‌دانند. همچنین افراد مسن‌تر و خانوارهای پرجمعیت‌تر و با وابستگی بیشتر به پرورش گوسفند و بز تأثیر اجتماعی احداث سد را منفی‌تر ارزیابی می‌کنند، هرچند افرادی که دارای سطح تحصیلات بالاتری هستند دید کمتر منفی دارند. در واقع افراد وابسته‌تر به منطقه، تأثیر احداث سد را نه تنها از بعد اقتصادی ممکن است نگاه کنند، بلکه معتقدند با تخریب منابع کشاورزی و منابع طبیعی مربوط به تعلیف دام‌های آن‌ها، به‌ویژه در خانوارهای پرجمعیت‌تر، فرهنگ و هویت آن‌ها نیز صدمه خواهد دید و با جابجایی به منطقه دیگر مسائل قومیتی و فرهنگی و تضادهای اجتماعی متعددی به وجود خواهد آمد. این موضوعی است که از نگاه سیاست‌گذاران مورد غفلت قرار گرفته است.

تشکر و قدردانی

این مقاله هیچ‌گونه حامی مالی نداشته است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

References

- Boyd, C. E., (2015). *Water quality: an introduction*. (2, illustrated ed.). London: Springer, 2015.
- Brown, P. H., Tullos, D., Tilt, B., Magee, D., & Wolf, A. T. (2009). Modeling the costs and benefits of dam construction from a multidisciplinary perspective. *Journal of Environmental Management*, 90, S303-S311.
- Beck, M. W., Andrea, H. C, and Peter, J. H., (2012). Environmental and livelihood impacts of dams: common lessons across development gradients that challenge sustainability. *International Journal of River Basin Management*, 11: 1-20.
- Burke, M., Jorde, K., & Buffington, J. M., (2009). Application of a hierarchical framework for assessing environmental impacts of dam operation: changes in streamflow, bed mobility and recruitment of riparian trees in a western North American river. *Journal of Environmental Management*, 90, S224-S236.
- Campbell, H. B., (2013). *Breaking Ground: Environmental and Social Issues of the Three Gorges Dam in China*, TED Case Study; <http://www1.american.edu/ted/ICE/china-dam-impact.html>.
- Davies, B. R., Thoms, M., & Meador, M. (1992). An assessment of the ecological impacts of inter-basin water transfers, and their threats to river basin integrity and conservation. *Aquatic conservation: Marine and freshwater ecosystems*, 2(4), 325-349.
- Diop, M. D., Diedhiou, C. M., & Niasse, M. (2009). Sharing the benefits of large dams in West Africa: The case of displaced people: London and Dakar: IIED and Global Water Initiative (GWI). February.
- FAO. (2015). *Thematic discussion water uses*. Rome: FAO.
- Iranian News Agency (IRNA), (2016). Beheshtabad designs and Koohrang 3 runs, 13/08/1395 <http://www.irna.ir/fa/News/82292750>
- Halabiyani, A. (2010). *Water Resources Management (Case Study: Challenges for water from the river Beheshtabad)*, Fourth International Congress of the Islamic World Geographers, 27 and April 28, 2010, Zahedan.
- Hussein, and Ali Asghar legend, Mirek born (2015). Analysis of the socio-economic effects of the dam on Rural Development (Case Study: Dam Suleiman), *Journal of Geography Planning*, 19(53).
- International Rivers. (2013). *Hydropower Dams in Cambodia campaigns*.
- Iran Power and Water Resources Development Company. (2016). <http://fa.iwpc.ir/default.aspx>.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological*, 3, 607-610.
- Malek Hosseini, A., Mirkzadeh, A. (2014). Socio-Economic Impact of Damping on Rural Development (Case Study: Dam Soleymanshah), *Geographical and Journalism Research Journal*, 19 (53).
- Open Development Cambodia (ODC). (2014). *Briefing on hydropower. Cambodia: ODC*.
- Parvizi, E. (2014). *Determining the Effects of Shah Qassem Yasuj Dam from the Viewpoint of Utility Villagers*. Master's Degree in Agricultural Engineering, Professor Ahmad Khatoon Abadi, Faculty of Agriculture, Isfahan University of Technology
- Rahmatian, A., & Nazariyan, A., (2010). The effects of economic, social, environmental settlements are subject to displacement caused by dams (Case Study: Upper Sdgtvnd and Karun River), *Journal of Environmental Research*, 1(2).
- Samadi Boroujeni, H. (2012). Beheshtabad water transfer project in the central plateau in terms of rules and regulations. National Conference between the areas of water, 3 Persian date Khordad 2012, Islamic Azad University, Shahr.
- Siciliano, G., Urban, F., Kim, S., & Lonn, P. D., (2015). Hydropower, social priorities and the rural-urban development divide: The case of large dams in Cambodia. *Energy Policy*, 86, 273-285.
- Tilt, B., Braun, Y., & He, D., (2009). Social impacts of large dam projects: A comparison of international case studies and implications for best practice. *Journal of Environmental Management*, 90, S249-S257.
- Taheri Saffar, M. Shahnoushi Foroushani, N., & L., AH (2015). The effects of economic, social and environmental impacts of dam construction time Nishapur, *Journal of Geography and natural hazards*, (15).
- Water and Wastewater Planning Office. (2016). <http://waterplan.moe.gov.ir>.
- Yaghobi Farani, A., Izadi, A., (2014). Assessment of Ecological and Social impact of Fadami Dam Construction on Agricultural Development of the Area *Journal of Geography and Development*, 14(42).

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی